

Historie kláštera školských sester - dnešního Domova důchodců v Javorníku

Odlišný a v určitém období i dramatický vývoj severního cípu republiky - pohraničního Jesenicka - se projevoval i v oblasti náboženství, církví a církevních organizací. Po II. světové válce byli z našeho regionu odsunuti němečtí kněží, mnohé farnosti se úplně vyprázdnily a místa farářů obsazovala československá apoštolská administratura (nástupce vratislavského biskupa pro území Československa po ukončení II. světové války) jen velmi stěží, odešly i německé řádové sestry. Rokem 1950 se zase začalo 40-leté období násilné internace řeholnic z konventů po celé republice do Bílé Vody, Javorníku a do Vidnavy (vznikly dva charitní zaopatřovací ústavy a jeden soustředňovací klášter).

Historie působení ženských řádů a kongregací na Jesenicku se ale odvíjela už o sto let dříve. Do roku 1950 (do internace) se na území okresu Jeseník nacházelo šest ženských klášterů tří ženských kongregací a řádů: Sestry sv. Voršily (voršilky), Sestry sv. Karla Boromejského (boromejky) a Chudé školské sestry de Notre Dame v hlavních řádových konventech v Jeseníku, Javorníku, Bílé Vodě a Vidnavě, které vedly několik charitních a výchovných ústavů, dále domy azylové péče a dětské domovy.

Kongregaci Chudých školských sester de Notre Dame založila v Německu roku 1833 blahoslavená Karolina Gerhardingerová. Řehole se šířila do celého světa, dodnes sestry této kongregace působí ve 30 zemích. Do Čech uvedl kongregaci český kněz Gabriel Schneider roku 1848. Hlavní činnost této řehole je zaměřena na školství, sestry působí v opatrovních, sirotčincích, v mateřských, základních a odborných školách.

Klášter Chudých školských sester de Notre Dame v Javorníku (rovněž v Bílé Vodě a Zlatých Horách) vznikl v průběhu II. poloviny 19. století jako filiálka Slezské provincie řádu s mateřincem ve Vratislavi, a to na základě rozhodnutí vratislavského biskupa Jindřicha Förstera v roce 1856. Biskup sestrám zajistil stavbou kláštera se školou poblíž javornického kostela ubytování i pracovní zajištění. V letech 1857-1859 byla postavena klášterní škola pro dívky; vyučování bylo zahájeno 15. září 1859 ve třech (později čtyřech) třídách (Volksschulklassen). Chudým školským sestrám byla předána vychovávací činnost výnosem vratislavského arcibiskupa Jindřicha Förstera z 20. února 1863, což bylo potvrzeno i c.k. zemskou vládou v Opavě 9. srpna 1864. Hlavní činnost řeholnic se soustředila na výchovnou a pedagogickou činnost, konkrétně v lidové škole (Volksschule), dále mateřské školce a v dívčí trojtřídní (později čtyřtřídní) základní škole (Bürgerschulklassen). Poté, co byla v roce 1917 do Javorníka přestěhována z Bílé Vody měšťanka a penzionát, již dosavadní prostory kláštera školy nedostačovaly, a proto byla v roce 1929 ke klášteru dobudována nová pětitřídní škola s tělocvičnou. Podobně jako boromejky ve Vidnavě vedly sestry kromě vyučování ve škole kurzy šití, vaření, účetnictví, těsnopisu, psaní na stroji, hudby a výuku cizích jazyků.

V roce 1939 byly sestry zbaveny své výchovné činnosti, klášter však nemusely opustit. Část budov byla klášteru odňata nebo pronajata, nebyla za války vyvlastněna a po jejím skončení byly domy opět vráceny. V roce 1945 předal vratislavský arcibiskup Bertram sestrám správu sirotčince sv. Jindřicha v Javorníku pro osiřelé a potřebné děti, který do té doby vedly sestry boromejky na Lidické ulici (čp. 39 – dnešní charitní dům). V roce 1946 byl klášter uvolněn jako internační středisko pro německé ženy a děti určené k odsunu. V další etapě vývoje kláštera, kdy řeholnice působily v rámci arcidiecézní Charity v Českém Těšíně, byly jeho prostory poskytnuty dětem z průmyslových oblastí Ostravska pro prázdninové osady, budova čp. 47 – I. stupeň ZŠ (a patrně i budova čp. 44) byla od 15. srpna 1945 do 20. února, resp. 31. srpna 1946 pronajata Škole pro odborný výcvik příslušníků SNB. Začátkem nového školního roku byla budova čp. 47 pronajata obecní škole v Javorníku. 20. května 1947 dostaly sestry sociálním referátem ZNV exp. v Ostravě povolení ke zřízení dvou dětských

domovů – na Školní ulici čp. 44 v budově kláštera pro děti do 6 let a pro děvčata a na Lidické ulici čp. 39 výhradně pro chlapce (jiný pramen uvádí zřízení dětských domovů již rok 1945).

V polovině roku 1949 se v Javorníku nacházelo 58 řádových sester, z toho 42 přestárých (přes 60 roků, neschopné práce), jejichž představenou byla S.M. Servita Stařínská. V této době stále fungoval útulek pro děti pracujících matek a prázdninová osada pro děti horníků z Ostravska. V dětském domově bylo ještě v listopadu 1949 v opatrování 61 dětí, o které se staraly nejen práce schopné řádové sestry, ale i civilní personál a školení zaměstnanci. Na podzim tohoto roku se rovněž rozhodlo o dalším osudu kláštera. Již v roce 1948 se klášterní budovy totiž staly předmětem obchodu, a to v souvislosti s hrozbou zabrání naprosté většiny majetku arcidiecéze. V břenu 1948 rozhodla revizní komise (podle zákonů o záboru – 215/1919 Sb. a o přidělu 81/1920 Sb.) o vyvlastnění takřka veškeré zemědělské půdy a nemovitého majetku. Tento stav se pochopitelně nelíbil arcidiecézi. Proto jako vlastník zažádal o vynětí z rozhodnutí asi 250 ha půdy, včetně zámku jako sídla ordináře a dalších nemovitostí (kapličky v Horních Hořticích, poutního místa P. Marie Pomocné ve Zlatých Horách, kapličky v Supikovicích a přístupu ke kostelíku sv. Hedviky ve Vidlích). Za tyto pozemky nabídla arcidiecéze politické správě Javorníku v květnu 1948 právě klášterní školu se zahradou, dvorem a budovu klášterní tělocvičny v Javorníku. Dohoda mezi javornickou lidovou správou a arcidiecézí z 28. května 1948 byla skutečně akceptována, a tak byla směna dokonána. Od roku 1948 tedy MNV v Javorníku de facto disponuje bývalou klášterní školou jako svým majetkem. V září 1949 byl tento „obchod“ právně ukotven rozhodnutím KNV v Olomouci, arcidiecézi byl ponecháno oněch inkriminovaných 250 ha, včetně všech požadovaných objektů a zámku Jánský Vrch. Činnost sester se tedy soustředila na dětský domov na Lidické ulici a starobinec na Puškinově ulici (čp. 32).

Internace řádových sester na Jesenicko v roce 1950 (do Bílé Vody, Javorníku a Vidnavy) ukončila již slábnoucí pedagogickou činnost sester, která se v první poválečných letech opět začala slibně vyvíjet. Do Javorníka byly na Lidickou ulici čp. 39 v září 1950 svezeny sestry kongregace Školských sester de Notre Dame z Horažďovic. Při novém přerozdělování internovaných řeholnic v Bílé Vodě, Vidnavě a Javorníku byly do Javorníka, jako centralizačního kláštera umístěny práce schopné mladší řeholnice, které byly zaměstnány v domácí výrobě státního podniku Oděvních závodů v Prostějově. V roce 1956 byla v budově vyprázdněného kláštera (mimo školní budovy) na žádost města Javorníku zřízen Domov důchodců, který je zde dodnes. Budovu na Lidické obývaly sestry až do roku 1990, po odchodu do svých původních mateřinců ji převzala Charita, dnes je zde Charitní dům Oáza.